

“AMUDARYODA OY PORLAYDI” ASARI HAQIDA SO‘Z**Luo Xin**

Muallif. Pekin Universiteti professori.

(Shanxay xalq nashriyoti tomonidan 2023-yil yanvar oyida chop etilgan).

Hebibullo Tursun

Tarjimon. Pekin Universiteti o‘qituvchisi. Tadqiqotchi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14709745>

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarixchi olim Luo Xinning O'rta Osiyo xususan O'zbekistonga tashrifi haqida yozilgan asarining izohi va qisqacha ma'lumoti keltirilgan. Asarda tarixiy va ilmiy manbalar asosida qadimdan rivojlanib kelgan millatlararo munosabat, madaniyat va san'at, savdo aloqalarining qay darajada umumlashib ketgani va bir-biriga ta'siri haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Tarix, sivilizatsiya, sayoxat, Amudaryo, ta'limot, xattot, sulola, tafakkur, tamaddun.

A WORD ABOUT THE WORK "THE MOON SHINES ON THE AMU DARYA"

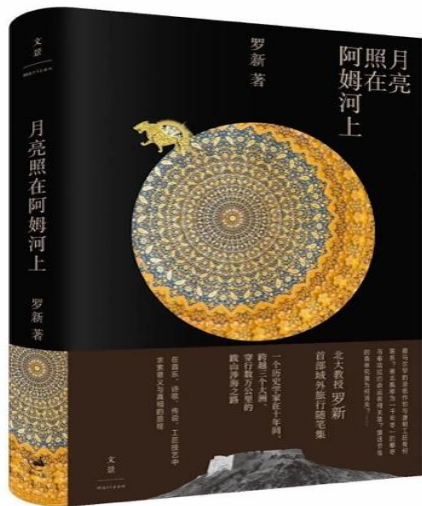
Abstract. This article provides an explanation and summary of the work written by historian Luo Xin about his visit to Central Asia, especially Uzbekistan. Based on historical and scientific sources, the work talks about the extent to which inter-ethnic relations, culture and art, and trade relations, which have developed since ancient times, have generalized and influenced each other.

Key words: History, civilization, travel, Amudarya, teaching, calligraphy, dynasty, thought.

НЕСКОЛЬКО СЛОВ О ПРОИЗВЕДЕНИИ «ЛУНА СВЕТИТ НАД АМУДАРЬЕЙ»

Аннотация. В этой статье представлены объяснение и краткое изложение работы историка Ло Синя о его визите в Среднюю Азию, особенно в Узбекистан. На основе исторических и научных источников в работе говорится о том, в какой степени межнациональные отношения, культура и искусство, торговые связи, развивавшиеся с древнейших времен, обобщили и повлияли друг на друга.

Ключевые слова: История, цивилизация, путешествия, Амударья, учение, каллиграфия, династия, мысль.

Muallif haqida

Professor, tarixchi, manbashunos Luo Xin 1963 yilda Xitoyning Xubey shahrida tugʻilgan, Xitoyning Pekin universitetining Qadimgi Xitoy tarixi boʻlimining professori. Uning professional tadqiqot yoʻnalishlari Vey, Jin, Janubiy va Shimoliy qabilalarda hukmronlik qilgan sulolalar va qadimgi Xitoy xalqlari tarixini oʻrganishdan iborat. Uning durdona asarlarida Xitoy tarixining naqadar ulugʻ va qudratli Davlat ekanligini guvohi boʻlamiz. Tarixchi va muallif Luo Xin oʻz asarlarida Buyuk Ipak yoʻli sarxadlarida maʼlum boʻlgan va shuxrat qozongan, keng oʻrin tutgan davlatlarga oʻzi sayohat qilib, oʻzi tashrif buyurgan manzillar tarixi, madaniyati va tilini oʻrganishga harakat qilgan.

Va bu taassurotlari asosida juda ham koʻp ilmiy, tarixiy, badiiy asarlar yozgan. Uning durdona asarlari: “Oʻrta asrlarda Shimoliy qabila nomlari boʻyicha tadqiqotlar” (2009), “Shimoliy Vey sulolasining qora kigizdagi imperatori” (2014, 2022), Dadudan Xanadugacha: qadimiy yoʻlda Xitoyni qadimiy yoʻlda qayta kashf qilish” (2018) va “Hech narsa qilmagan isyonchi” (2019).

Muallifning asarlarini oʻqib Buyuk Ipak yoʻli sivilizatsiyasida Oʻrta Osiyo davlatlari xususan, Oʻzbekiston, Qozogʻiston, Qirgʻiziston, Afgʻonistonning oʻrni naqadar muhim boʻlganini, madaniyat va sanʼat, tarix taraqqiyotining koʻrinishlariga guvoh boʻlamiz.

Pekin universitetining professori, tarixchi olim va manbashunos Luo Xin tomonidan yozilgan “Amudaryoda oy porlaydi” asari ham juda nufuzli va mashhur asarlardan biridir. Bu asar birinchi marta 2023 yil yanvar oyida nashr etilgan.

Muallif “Amudaryoda oy porlaydi” asarida oʻzining Oʻzbekiston, Qozogʻiston, Moʻgʻuliston, Eron, AQSh, Pasxa oroli va dunyoning boshqa mamlakatlariga qilgan sayohatlari va sayohatlar asosida egallagan bilimlari bilan oʻquvchi qalbiga kirib boradi. Aniqlik va faktlar bu asr nufuzini yanada yuksaltirgan. Kitobxonlar sayohatchilar va tarixchilar shaxsiyatlarining bir-biriga mos kelishi va uygʻunlashishiga guvoh boʻlishadi: Luo Xin hozirgi dunyoda oʻtmish izlarini kashf etadi, kundalik tafsilotlardan buyuk tarixga kiradi, oʻquvchilarni har bir tarixiy sahnaga

o'ziga xos nuqtai nazardan jalb qiladi. Muallif o'zining xolis fikri va iliqlik munosabati bilan sivilizatsiyaga shaxsiy munosabatlarini bildirgan.

Ushbu kitob o'nta bobdan iborat bo'lib, unda boy idrok tafsilotlari va o'tkir akademik tafakkur mavjud. "Tog'laru dengizlarni zabt etib..." deb nomlangan bob muallifning Erondagi sayohatiga bag'ishlanadi. Eron xalqining madaniyati, an'anaviy va xalq musiqasi va she'riyat orqali fors adabiyotini chuqurroq anglash tajribasi haqida yozadi;

"Pasxa orolida quyosh chiqishini tomosha qilish" bobida esa Pasxa orolidagi ulkan tosh yodgorliklari orqali inson sivilizatsiyasi va tabiiy ekologiya o'rtasidagi interaktiv munosabatlar haqida gapiradi;

"Amudaryoda oy porlaydi" asarining navbatdagi bobi "Cho'l" deb nomlanadi va bu muallifning Amerika Qo'shma Shtatlardagi sayohatiga bag'ishlanadi. Asarning ushbu bobi kitobxonni Safar chog'ida Tinch ummonidagi bir haftalik sarguzashtlar haqidagi qiziqarli voqeilikka taklif etadi.

Asardagi keyingi bob pedagog va tarjimon Ding Veyliang va uning oilasi tarixiga bag'ishlanadi va bu bob "Ding Veyliang Indianada" deb nomlanadi.

Asarning bizga yaqin va sevimli bo'lgan qismi asar muallifining O'zbekistonga tashrifi va sayohati haqidagi bobdir. "O'zbekistonga ilk tashrifim haqida qisqacha eslatmalar" bobida sayoxatchining Toshkent, Samarqand va Buxoroga tashrifi, taassurotlari, Termiz shahridagi qadimiy vayronalarni tekshirish natijasida yuzaga kelgan ekspeditsiya tajribalari bayon etiladi.

"Samarqand qadimiy qog'ozi" risolasida Samarqanddagi qog'oz ishlab-chiqarish tajribasi haqida yozadi, Samarqand qadimiy arxitekturasi, ya'ni, Registon mo'jizasi haqidagi ko'xna rivoyatlar va zamonaviy voqelikning mushtarak fikrlarini ochib beradi.

Xorazm sari qadam bosganda esa, bu ko'xna qadamjoning Buxoro kabi Buyuk Ipak yo'lidagi muhim shahar sifatida yuksalishini va ahamiyatini tasvirlaydi. Muallif Xorazm va Buxoroning tarixini o'rgana turib, qadimgi asrlarda ham O'rta asrlarda ham bu ulug' shaharlar dunyo sivilizatsiyalarida muhim rol o'ynagan tamaddun manzillaridan biri bo'lganiga takror-takror to'xtalib o'tgan.

Asarlarning badiiy qadri...

Ushbu kitobda muallifning dunyoning turli burchaklariga qilgan safarlari, shuningdek, O'zbekiston tarixi va madaniyatiga oid o'qish tajribalari jamlangan. Muallif tarixchi va sayyohning ikki xilligini ko'rsatib beradi, uning asari bu ikki o'ziga xoslikni erkin ifodalaydi va adabiyot ishtiyoqi va olimlarning aql-zakovati bilan mujassamlashgan, "olim nasri"ning ma'lum bir turini ochib bera olgan.

Luo Xin bir intervyusida Dadudan Xanadugacha bo'lgan sayohat tajribasi unga "sayyohlikdan sayohatchiga" o'tishni yakunlash imkonini berganini va asta-sekin o'zgarish

jarayoni ham kitobda ko'rsatilgan. Har bir maqolaning yozilish vaqti 10 yildan ortiq vaqt oralig'ida bo'lganligi sababli, o'quvchilar muallifning yozish kayfiyati va vaziyatidagi farqlar va bosqichma-bosqich o'zgarishlarni kuzatishi mumkin.

Muallif "O'zbekistonga birinchi tashrif" asarida Toshkent, Samarqand va Buxoroga ilk tashrifi haqidagi esdaliklari haqida bayon etgan

To'qqiz yil o'tib yozilgan "Amudaryoda oy porlaydi" asari tegishli tarixiy joylarni chuqurroq va jadalroq o'rganish va muhokama qilish uchun Amudaryodan ishora sifatida foydalanadi. Keyinchalik yozilgan "Samarqand tut qog'ozi" juda aniq mavzuga e'tibor qaratadi: muallif tut qog'ozining ob'ekti va aloqa vositasiga e'tibor qaratadi va Samarqandda qog'oz yasash ustaxonasi va qadimiy qog'oz yasash usullarini batafsil qayd etadi. Maqola Talas urushi tarixiga ham to'xtalib o'tadi va qog'oz ishlab chiqarish texnologiyasi Talas harbiy asirlari orqali O'rta Osiyoga tarqaldimi yoki yo'qligini o'rganadi.

Biroq, tarixni izlayotganda, ushbu maqolalarning maqsadi savollarga akademik javoblarni o'rganish emas, balki hozirgi odamlarning tarix haqidagi tushunchalari qanday tuzilgani haqida o'ylashdir. Talas harbiy asirlari ko'plab qadimiy hujjatlar, zamonaviy odamlarning sayohat qog'ozlari va qog'oz fabrikasining o'z ifodalariga tayangan holda O'rta Osiyoga qog'oz ishlab chiqarishni o'rgatgani haqiqat bo'lmasa-da, Talas harbiy asirlari va Samarqand qog'ozi o'rtasidagi aloqa tobora kuchayib boraveradi. odamlarning qalbiga bog'langan. Muallif qog'oz fabrikasiga tashrif buyurish tajribasini bayon qilgach, mavzuni yanada kengroq miqyosga olib chiqib, tarixiy qurilish va tarixiy tadqiqotlar haqida o'z fikrlarini bildirdi: "Zamon daryosi cheksiz bo'lsa-da, daryodagi to'lqinlar, suv tomchilari hamma joyda. Uzluksiz ajralish va integratsiyada vaqt hikoyasini aytib berish bu tartibsizlikda tartib, ma'no va davomiylikni topishdir ...

Biz o'rganayotgan va tadqiq qilayotgan tarix, xoh u uzoq, xoh yaqin, xoh qadimiy, xoh hozirgi kun bo'lsin, uzluksiz qayta tashkil etish jarayonidadir. "

Sayohat adabiyoti o'quvchisi sifatida Luo Xinning asarlari ko'plab klassik sayohat adabiyoti asarlaridan ta'sirlangan, ammo u G'arb sayohatchilarining g'oyalariga to'g'ridan-to'g'ri taqlid qilmaydi yoki ularga javob bermaydi, balki oddiyroq va sodda yozish uslubini saqlaydi. va tarixchining o'tkir nigohi bilan u ko'pincha oldingi matnlar bilan muloqot qiladi. U Vanberining "Markaziy Osiyoga sayohatlari", Robert Bayronning "Amudaryo yurti", Erik Nyubining "Hindukush orqali" va boshqa ko'plab asarlaridan iqtibos keltiradi va so'zlaydi. Shu bilan birga, u har bir muallifning yozish uslubini, kontekstini va turli shaxsiy tajribalarini belgilaydi. Hatto Amudaryo kabi tabiiy landshaft ham boy tarixiy ma'lumotlarni o'z ichiga oladi, masalan, Robert Bayron va Erik Nyubining Amudaryoga yaqinlashishga urinishlari muvaffaqiyatsizlikka uchragan. Luo Xin yozuvida hozirgi zamondagi hikoya va tarixiy materiallar, sayohat yozuvlari va afsonalarni eslash bir-biri bilan chambarchas bog'langan va bir-birini aks ettiradi.

Turli vaqt makonlari va matnlarning qatlamlanishi uning sayohat tajribasini qalinroq va zichroq qiladi.

Luo Xin tomonidan yozilgan sayohatlar boy she'riyat bilan to'la bo'lib, bu she'r bir xil va bo'sh lirikadan emas, balki uning chuqur bilimi, keng mutolaasi va turli bilim va qarashlarni qamrab olgan silliq va uzoqni ko'zlagan qarashidan kelib chiqadi. Uning qadamlaridan so'ng, kitobxonlar biz bilgan dunyoni shakllantirish uchun qanday qilib uzoq ko'rinadigan joylar va odamlarning o'zaro ta'sirini tushunadilar, masalan, Ipak yo'li bo'ylab bilim va madaniyat, san'atning tarqalishi, shuningdek, Ipak yo'li bo'ylab turli markazlarning yo'q qilinishi va qayta tug'ilishi; Ulug' tarix va hozirgi dunyo va kundalik hayot o'rtasidagi nozik aloqalarni, masalan, oddiy joy nomi ortidagi unutilgan tarixiy haqiqatni kashf etdi.

Faxriy e'tirof

-Tarixchi, yozuvchi, manbashunos Luo Xinning "Amudaryoda oy porlaydi" asari 2023 yil 11 yanvarda Xitoyning "China Reading News" tashkilotining e'tirofi va tavsiyalar ro'yxatiga kirgan.

2023-yilning 2-fevralida "Amudaryoda oy porlaydi" asari "Asrning yaxshi kitoblari" ro'yxatiga kiritilgan edi.

Tarjimon: Hebibullo Tursun

Pekin Universiteti o'qituvchisi. tadqiqotchi